

RAPPORT

Medborgarskap för ett öppet samhälle

*Samråd i folkpartiet liberalerna om
integration*

Mars 2008

Förord

Öppenhet och invandring gör Sverige rikare. Vi har också en medmänsklig skyldighet att ge människor som flyr undan förföljelse en fristad. Majoriteten av dem som flytt eller invandrat till vårt land har lyckats. De har fått arbete och kommit in i samhället. Och en rad av våra stora företag har startats av invandrare. Beckers, Cloetta, Felix, Zoegas och Bonniers är exempel på starka svenska varumärken som startats av invandrare och bär grundarnas namn.

Men årtal av felaktiga politiska beslut har medfört att alldeles för många som kommit till Sverige hamnat i utanförskap. Låg sysselsättning, dåliga skolresultat och högt bidragsberoende är några resultat av socialdemokraternas integrationspolitik. Det är för många som inte har jobb och många av de utlandsfödda som jobbar har ett arbete som inte motsvarar deras utbildningsnivå. En av våra viktigaste framtidsutmaningar är hur vi ska lyckas med integrationen.

Folkpartiet liberalerna har därför tillsatt en integrationspolitisk arbetsgrupp under ledning av Nyamko Sabuni. Gruppen ska arbeta fram till landsmötet 2009. Detta samråd är ett delresultat av gruppens arbete och samrådsfrågorna har antagits av folkpartiets partiledning. Ställningstaganden utifrån samråds svaren kommer slutligt behandlas av folkpartiets partiråd i Sundsvall den 3-4 oktober 2008.

Samrådet riktar sig till alla i folkpartiet och vi inbjuder även människor utanför partiet att svara på det. Samrådet fokuserar på hur medborgarskapet ska uppvärderas, på den offentliga sektorn som arbetsgivare, på skolan och religionen samt på jämställdhet. Andra områden av betydelse för integrationen som exempelvis arbete och boendesegregation kommer gruppen att återkomma med inför landsmötet 2009. Det är också viktigt att påminna om att Alliansregeringen nu genomför en rad åtgärder bl.a. för fler jobb, en satsning på Svenska för invandrare och en skärpt diskrimineringslagstiftning.

Med begreppet ”medborgarskap för ett öppet samhälle” vill vi lyfta fram två centrala principer. För det första att alla, oavsett ursprung, har ett gemensamt medborgerligt ansvar. Medborgarskapet är inte en formalitet utan ett viktigt samhällskontrakt mellan staten och den enskilde, som innebär rättigheter och skyldigheter för båda parter.

För det andra att medborgarskapet är inkluderande. Det viktiga är inte vilken gud man tror på eller var på jordklotet ens familjetråd har sina rötter, utan att man ställer upp på den svenska demokratin och de individuella fri- och rättigheterna. Det är de demokratiska och humanistiska värdena som utgör den gemensamma värdegrunden i samhället. Detta kan tyckas självklart, men universella rättigheter är kontroversiella och praktiseras inte överallt i världen.

Samrådet startar den 11 mars 2008 och sista svarsdatum är den 12 maj 2008.

Svaren på de elva frågorna nedan ska skickas till sekreteraren i arbetsgruppen som är andreas.arvidsson@riksdagen.se

Erik Ullenhag
Partisekreterare

Innehåll

1. En alternativ bild av medborgarskapet	5
Dagens regler	6
Ny medborgarkurs för nyanlända?.....	6
Samma tidsgräns för alla för att bli medborgare?.....	7
2. Riv hindren i offentlig verksamhet	7
Språkkunskap som kompetens?	7
Breddad rekrytering av chefer?.....	7
Aidentifierade jobbansökningar?	8
3. Skolan och religionen	8
Kontroll av friskolor	8
Dispens från undervisningen.....	9
4. Jämställdhet i globaliseringens tid	10
Hedersrelaterade jämställdhetsproblem	10
Tvångs- och barnäktenskap.....	10
5. Samrådsfrågor	12

1. En alternativ bild av medborgarskapet

Att vara medborgare i ett land har viktiga konsekvenser på flera plan. Till att börja med har medborgarskapet en rättslig betydelse. En svensk medborgare har t.ex. ovillkorlig rätt att bo och arbeta i Sverige, rösta i riksdagsval och kan ta anställning som polis eller domare.

Medborgarskapet har också en annan, mer symbolisk betydelse, som handlar om att på ett djupare plan ha en tillhörighet till ett visst samhälle. Denna symbolik har djupa historiska och sociala rötter och har också förändrats med tiden. Under tiden före demokratins genombrott beskrevs till exempel medborgarskapet ofta i starkt hierarkiska termer, som i 1789 års förenings- och säkerhetsakt som talar om medborgarna som ”undersåtar under en lagkrönt konung”.

Men i vår tid har medborgarskapet en annan, mer positiv och jämlik symbolik. Att frivilligt välja att bli medborgare i ett land är det yttersta beviset på en vilja att bli delaktig i ett samhällskontrakt, ett kontrakt som bygger på demokratins grundprinciper och som medför både rättigheter och skyldigheter.

Den parlamentariska kommittén om medborgarskapskrav utvecklade detta på följande sätt i sitt slutbetänkande från år 2000:

Enligt vår uppfattning har medborgarskapet en mer vidsträckt betydelse än vad som följer av den materiella lagstiftningen (den rättsliga betydelsen). Begreppet medborgare står för något positivt och värdeladdat. Flertalet av de personer som vi har haft kontakt med har också spontant utgått ifrån att det svenska medborgarskapet är betydelsefullt. Medborgarskapet får anses ha ett särskilt värde genom att det kan bidra till att förstärka känslan av tillhörighet till en viss stat, i det här fallet Sverige, och därmed ge en grundtrygghet i dagens internationaliserade samhälle. Medborgarskapet bidrar vidare till att förstärka känslan av samhörighet med landets övriga invånare. Särskilt för flyktingar som kommer till Sverige torde ett svenskt medborgarskap vidare innebära skydd och trygghet. Medborgarskapet utgör mot denna bakgrund ett viktigt led i integrationsprocessen. (SOU 2000:106, s. 299)

Under senare årtionden har den politiska strävan huvudsakligen gått ut på att utjämna skillnaderna mellan svenska och utländska medborgare i olika sammanhang. Att ta bort osakligt grundad särbehandling på grund av medborgarskap är självklart, och även folkpartiet har varit pådrivande för att t.ex. stärka grundlagsskyddet för politiska fri- och rättigheter oavsett medborgarskap.

För den enskilde är medborgarskapet något viktigt men i det svenska samhället är vi alltför dåliga på att manifesteras betydelsen av att bli medborgare. En kartläggning som länsstyrelserna genomförde 2005 visar att bara ungefär en tredjedel av landets kommuner bjuder in sina nyblivna svenska medborgare till ceremonier. Det sker i regel på nationaldagen.

I april 2006 gav den tidigare regeringen länsstyrelserna i uppdrag att i respektive län samordna och stimulera kommunernas insatser för att uppmärksamma nya svenska medborgare genom särskilda ceremonier. Målet är att alla nya svenska medborgare som så önskar ska ges möjlighet att delta i en ceremoni med anledning av medborgarskapet. Länsstyrelserna ska också själva kunna svara för ceremonier i de fall som en kommun inte gör det. Länsstyrelserna ska rapportera erfarenheterna av uppdraget senast den 1 oktober 2008.

I många andra länder är medborgarskapet något efterlängtat och det firas genom en gemensam ceremoni och festligheter tillsammans med övriga nyblivna medborgare. USA och Kanada är

exempel på detta. I Kanada, som är ett stort invandringsland, är fokus från den första dagen en invandrare eller flykting kommer till landet att hon eller han ska välkomnas och också sträva efter medborgarskap. Medborgarskapet ses som en viktig del av integrationsprocessen. I såväl USA som Kanada firas medborgarskapet efter att de ansökande genomgått och klarat en medborgarskapsutbildning. Folkpartiet anser att ceremonin kring medborgarskapet bör stärkas och uppmärksammas ytterligare.

Dagens regler

I dag krävs normalt fem års vistelsetid i Sverige för den utländska medborgare som vill ansöka om svenskt medborgarskap. För nordiska medborgare räcker det dock med två års vistelsetid. Statslösa (personer som saknar medborgarskap) samt personer med flyktingstatus kan ansöka om medborgarskap efter fyra år. Särskilda regler för medborgarskap gäller för bland annat adoptivbarn.

Den som ansöker om medborgarskap måste ha permanent uppehållstillstånd samt ha ”haft och kan förväntas komma att ha ett hederligt levnadssätt”. Den som dömts för en brottslig gärning får därför vänta längre innan svenskt medborgarskap kan beviljas (hur länge beror på brottets art).

Ny medborgarkurs för nyanlända?

Sverige är ett tolerant och humant samhälle som kännetecknas av respekten för demokrati, mänskliga fri- och rättigheter, rättstaten, marknadsekonomi och jämställdhet. Det är detta som är den gemensamma basen i det svenska samhället, den gemensamma värdegrunden. Att tala om ”svenska” värden är felaktigt – de demokratiska värdena är universella, och det finns dessutom gott om svenskar som förnekar demokratins principer. Demokratins principer är själva fundamentet för det samhälle vi vill att Sverige ska vara.

Den som växer upp i Sverige får ta del av detta i skolans undervisning. Enligt läroplanen ansvarar den obligatoriska skolan för att varje elev känner till ”grunderna för samhällets lagar och normer och vet om sina rättigheter och skyldigheter i skolan och i samhället”. Den som flyttar till Sverige i vuxen ålder behöver information och kunskap på annat sätt.

En idé som behöver diskuteras, när SFI-undervisningen renodlas i riktning mot språkundervisning, är en ny och utvecklad introduktionsutbildning för nyanlända – en omfattande och avgiftsfri medborgarkurs om det svenska samhället.

Kursen ska informera om hur det svenska samhället fungerar - om rättigheter och skyldigheter samt om den värdegrund som samhället bygger på. Okunskap ska inte hindra en från att ta tillvara sina rättigheter i Sverige, men inte heller vara ursäkt för att bryta mot lagen. Detta kan vara särskilt viktigt för att människor ska kunna åtnjuta sina rättigheter och förstå sina skyldigheter när det gäller frågor där Sverige gått före andra länder, till exempel i synen på jämställdhet och barns rättigheter.

Alla som flyttar till Sverige i vuxen ålder ska inbjudas till denna utbildning. För den som ansöker om svenskt medborgarskap ska det i princip vara ett krav att ha tagit del av informationen i denna medborgarkurs.

Sedan tidigare har folkpartiet föreslagit att kunskaper i svenska ska vara ett krav för medborgarskap med motiveringen att ett fungerande samhälle kräver ett gemensamt språk. En genomgången medborgarkurs skulle komplettera detta krav.

Beviljandet av medborgarskap bör kunna göras till en högtid. I många kommuner ordnas det i dag årliga högtidligheter för de invånare som det senaste året har blivit svenska medborgare,

men själva stunden då medborgarskap beviljas är däremot en formalitet. Eftersom medborgarskapet är ett kontrakt mellan staten och medborgaren skulle staten, genom länsstyrelserna, kunna arrangera ceremonier regionalt för nyblivna medborgare. Landshövdingen bör närvara för att symbolisera det högtidliga.

Att bli medborgare är ju att sluta ett socialt kontrakt med det nya samhället. Detta skulle kunna tydliggöras genom ett dokument där den nye medborgaren bekräftar att hon eller han tagit del av hur samhället fungerar (medborgarkursen), fått information om vilka rättigheter och skyldigheter man har som medborgare och att den nye medborgaren avser att delta i samhället och efterleva gällande lagar och regler. I dag sker ansökan bara på en blankett och intygar att de ifyllda uppgifterna stämmer.

Samma tidsgräns för alla för att bli medborgare?

I dag prövas medborgarskap utifrån tidsgränser som är fastställda i lagen. Dessa tidsgränser är olika beroende på ursprungsland: två år för nordiska medborgare, fyra år för flyktingar och statslösa, fem år för utomnordiska medborgare.

Det finns anledning att diskutera om Sverige ska avskaffa systemet med olika tidsgränser då de sänder signalen att människor från vissa länder är mer lämpade att bli medborgare tidigare än andra. Istället skulle ett enhetligt system kunna införas med endast en vistelsetid bredvid de övriga krav som ställs på medborgarskap.

2. Riv hindren i offentlig verksamhet

Vilka som arbetar i staten och den offentliga sektorn i övrigt bör spegla ett samhälles sammansättning. Här återstår det mycket att göra när det gäller att se till att människor med utländsk bakgrund ska kunna nå högre positioner i den offentliga sektorn.

Ett arbete för att se till att de som arbetar i kommunala och statliga myndigheter bättre speglar vilka som lever i Sverige har ett värde i sig. Men det handlar också om att den offentliga sektorn som arbetsgivare borde kunna gå före och vara ett föredöme för privata arbetsgivare.

Språkkunskap som kompetens?

Folkpartiet är det parti som kanske tydligast försvarar svenska språket som vårt gemensamma kommunikationsredskap i Sverige, men vi är också tydliga med att andra språkkunskaper är omistliga i många sammanhang. Till exempel behöver språkkunskaperna hos äldreomsorgens personal med invandrabakgrund tas till vara bättre, så att invandrare som tappat svenskan på äldre dagar kan få en värdig omsorg. Alla myndigheter har också ett självklart behov av språkkompetens i sina internationella kontakter.

En tänkbar åtgärd är därför att förtydliga lagen om offentlig anställning (LOA) och andra lagrum så att kunskaper i ett extra språk, utöver svenska, i princip alltid ska ses som en merit. Detta skulle kunna synliggöra värdet av extra språkkunskaper och öka möjligheterna för utländskt födda att få arbete i offentlig sektor och göra karriär.

Breddad rekrytering av chefer?

Att "likar väljer likar" handlar sällan om medveten diskriminering utan bygger på föreställningar om hur man tänker sig att en chef ska vara och vilken bakgrund han (eller mer sällan hon) ska ha. Vi tror inte på kvotering men däremot kan mycket göras för att bredda underlaget vid chefsrekryteringar och se över rekryteringsprocesserna och hur kravprofilerna utarbetas. Här skulle staten kunna driva på utvecklingen i hela offentliga sektorn. Regeringen gav i december 2007 Verket för förvaltningsutveckling, Verva, i uppdrag att utforma ett karriärutvecklingsprogram för kvinnor i staten. Syftet är att stödja kvinnors karriärutveckling.

En liknande satsning bör göras för att öka andelen utlandsfödda chefer. En tänkbar åtgärd för att bredda chefsrekryteringen av utlandsfödda är en ”50-50-satsning” – att staten satsar 50 miljoner kronor på ett pilotprojekt för metodutveckling och breddad chefsrekrytering i 50 myndigheter, landsting och kommuner och att det i respektive organisation satsas motsvarande summa. Vilka som beviljas medel inom detta projekt får avgöras genom ansökningsförfarande.

Avidentifierade jobbansökningar?

Den ena undersökningen efter den andra visar på svårigheterna för personer med utländskt klingande namn att ens få komma på en anställningsintervju. Folkpartiet har länge krävt att den offentliga sektorn går före med obligatorisk avidentifiering av ansökningshandlingar, så att den som söker en anställning vet att det verkligen är regeringsformens ord om ”förtjänst och skicklighet” som är vägledande för arbetsgivarens bedömning.

I september 2006 fattade den dåvarande regeringen beslut om att genomföra en försöksverksamhet med avidentifierade ansökningshandlingar vid sju myndigheter. Samtidigt beslutades att en studie om rekrytering med mångfaldsperspektiv vid nio myndigheter skulle genomföras. Båda försöken har pågått under 2007. Den nuvarande regeringen gav i december 2006 i uppdrag till Statskontoret att utvärdera båda försöken. Statskontoret skall redovisa utvärderingen av projektet senast i augusti 2008.

Under förutsättning att utvärderingarna visar på ett positivt resultat bör vi gå vidare med att införa en huvudregel om avidentifiering av ansökningshandlingar vid anställningar i all offentlig verksamhet.

3. Skolan och religionen

Kontroll av friskolor

Folkpartiet är i grunden positiva till friskolor men samtidigt är det viktigt att kontrollen av dem är sådan att elever kan garanteras en god och allsidig undervisning. Det uttalade motivet för just religiösa friskolor är att bevara, främja och förstärka exempelvis det judiska, kristna eller muslimska kulturarvet. Men samma läroplaner gäller för samtliga skolor och kunskapsmålen är desamma. Läroplanerna anger mål som alla elever ska uppnå, oavsett om de går på en kommunal skola eller en friskola.

För att säkerställa att konfessionella friskolor drivs i enlighet med en demokratisk och tolerant värdegrund och följer läroplanens krav på att undervisningen ska vara icke-konfessionell anser folkpartiet att kontrollen bör bli grundligare. I dag utför Skolverket sina kontroller med ibland flera års mellanrum, vilket innebär att vissa årskullar barn hinner både börja och sluta en skola utan att den blivit kontrollerad under deras skoltid.

Vilken typ av kontroll som bör göras är också något som bör diskuteras. Att till skillnad från idag tillåta tillsyn av externa finansieringskällor skulle säkerställa att skolor inte hamnar i beroendeställning till sina finansörer och om skolan har finansörer med tvivelaktiga intressen.

Ett annat sätt att förbättra kontrollen vore att den eller de personer som utgör huvudman i en ansökan om att starta en religiös friskola kontrolleras noggrannare än idag. Då kan det säkerställas att det huvudmännen har förutsättningarna att upprätthålla en skola med en trygg arbetsmiljö och en allsidig och icke-konfessionell undervisning.

De kontroller som Skolverket utför av friskolor är i dag utannonserade i förväg. Detta innebär naturligtvis en risk för att eventuella missförhållanden på skolan kan undanhållas inspektörerna.

Ett förbättrat regelverk skulle också innebära noggrannare granskningar av ansökningar om start av religiösa friskolor och att avslag konsekvent ges då det slagit fasts att det finns uppenbara planer i ansökan att inte fullfölja läroplanen.

Dispens från undervisningen

I skolan grundläggs många av de värderingar som vi vill ska vara rådande i vårt land. Plikten – och alla barns rätt - att gå i grundskolan är viktig för ett samhälle där alla ges lika möjligheter. Det förekommer att skolor – både friskolor och kommunala skolor – idag ger dispens av kulturella eller religiösa skäl så att elever slipper vissa undervisningsmoment i skolan. Dessa dispenser gör att vissa elever inte får komplett undervisning.

Enligt den skollag som nu gäller finns möjlighet till befrielse från obligatorisk undervisning om så kallade ”särskilda omständigheter” föreligger. Bakgrunden till denna bestämmelse är historisk. Fram till 1969 undervisades i ämnet ”kristendomskunskap” i svensk skola. Ämnet hade närmast en konfessionell inriktning och då var det rimligt att kunna befria elever från denna undervisning, om föräldrarna bekände sig till en annan tro. Märkligt är att bestämmelsen om befrielse inte avskaffades 1969 när kristendomsämnet ersattes av det mer allsidiga ämnet religionskunskap.

Riksdagen behandlade frågan om befrielse från undervisning 1996. Nu skulle det inte längre handla om att slippa kristendomsundervisning, den var ju redan avskaffad. Nu skulle befrielse kunna ske ”på grund av särskilda omständigheter”.

Skolminister Ylva Johansson (s) återger i sin proposition motiven så här; ”Befrielsen kan också motiveras av att inslaget upplevs som utmanande mot bakgrund av elevens speciella inställning och hemmiljö”. I det övriga resonemanget i propositionen uttalas en avgränsning, möjligheten till befrielse ska ”tillämpas endast undantagsvis”.

I doktorsavhandlingen ”Utbildning på (o)lika villkor”, av Sara Högdin (2007), analyseras hur denna möjlighet till befrielse från undervisningen faktiskt används. Högdins undersökning omfattar 1200 elever på fyra skolor i en stor stad. Om vi vill ha en skola och ett samhälle präglade av lika möjligheter och jämställdhet mellan kvinnor och män är resultaten nedslående.

27 procent av de utlandsfödda flickorna i Högdins studie, mer än var fjärde utlandsfödd flicka får inte delta i undervisning i idrott, simning eller sexualkunskap, alternativt inte vara med på klassresor eller studiebesök. Det ämne som flest utlandsfödda flickor hindras från att delta i är sex- och samlevnadsundervisningen. Här stoppas 18 procent, nästan var femte utlandsfödd flicka.

I och med att vi har skolplikt i detta land kan det ifrågasättas om det verkligen är rimligt att ge dispens för elever från vissa undervisningsmoment. I praktiken innebär dispensen ofta att det är flickor som lever i patriarkala förhållanden som inte får del av den undervisning som ska ges alla elever. I stället för att barnen, som sker i dag, hamnar i konflikt med sina föräldrar är det angeläget att samhället är tydligt med barnens rätt till skolgång.

Skolan ska i dialog med föräldrar ha en skyldighet att hitta lösningar så att alla barn får rätt till de obligatoriska undervisningsmomenten. Det finns exempel på skolor som lyckats väl med detta. Slopandet av dispenser skickar en tydlig signal till samtliga skolläroplaner att de behöver hitta lösningar som tillgodoser alla barns rätt till undervisning enligt läroplanen. Befrielse från obligatoriska undervisningsmoment får inte vara lösningen.

4. Jämställdhet i globaliseringens tid

Hedersrelaterade jämställdhetsproblem

Sverige är ett mångkulturellt samhälle och det gör vårt land rikt. Som liberaler värnar vi det samhälle där människor möts med respekt för varandra, får tro på vilken Gud de vill och där ingen behandlas sämre för att hon eller han har en viss kulturell tillhörighet. Men vår tro på det mångkulturella är inte det samma som att vi ska visa förståelse för att enskilda människor drabbas av övergrepp under förevändningen att en viss ”kultur” skulle påbjuda det

Vid hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld.

Hederstänkandet kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion men är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkande kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang.

Regeringen har nyligen presenterat en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, däribland hedersrelaterat våld. Handlingsplanen omfattar 56 åtgärder inom sex insatsområden: ökat skydd och stöd till våldsutsatta, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, utveckling av insatser riktade till våldsutövare, ökad samverkan och ökade kunskaper. Regeringen satsar drygt 800 miljoner kronor under mandatperioden för att genomföra handlingsplanen.

Bland insatserna finns:

- Socialtjänsten kvalitetssäkras och utvecklas. Tillsynen skärps.
- Stödet till bland andra kvinno- och brottsofferjourerna ökar.
- Polisens arbete mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterade brott samt våld i samkönade relationer intensifieras.
- Metoder och verksamhet för män som utövar våld utvecklas. Samtliga män som har dömts för våld i nära relationer eller sexualbrott ska erbjudas adekvat programverksamhet inom kriminalvården.
- Insatserna mot hedersrelaterat våld och förtryck fortsätter och förstärks. Skolpersonal kommer att utbildas om hedersproblematiken. Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag att utreda förekomsten av arrangerade äktenskap som sker mot en persons vilja. Förebyggande åtgärder kommer att utarbetas.
- Kommunerna ska stimuleras att utveckla ett jämställdhets- och brottsförebyggande perspektiv i samhällsplaneringen.
- Regeringen kommer att avsätta särskilda medel för att stödja utvecklingen av lokal samverkan för kvinnofrid i kommunerna.
- Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram ett förslag om dödsfallsutredningar när en kvinna avlider med anledning av brott i nära relation. Genom att systematiskt utvärdera samhällets insatser kan myndigheternas arbete utvecklas.

Tvångs- och barnäktenskap

För de flesta unga i Sverige är det självklart att få bestämma när och med vem de ska gifta sig. Men inte för alla. Socialstyrelsens undersökning *Frihet och ansvar* (2007) i årskurs 2 på gymnasiet visade att fem procent av flickorna och tre procent av pojkarna är oroliga för att inte

själva få välja livspartner. Dessa ungdomars frihet är starkt beskuren av föräldrar och andra vuxna i familjen, i synnerhet för flickor när det gäller kontakter med det motsatta könet.

Äktenskapsbalken bygger på tanken att två vuxna personer ingår äktenskap frivilligt. Men i praktiken åsidosätts svensk lagstiftning när det gäller unga kvinnor och män som lever i kyskhets- och hederskulturer. Ofta ligger det starka påtryckningar bakom arrangerade äktenskap och det kan vara svårt att bedöma om det handlar om tvång. Följderna av att gå emot familjens önskemål kan vara så kännbara att det i praktiken inte är möjligt.

Det finns en bred samsyn i riksdagen om barn- och tvångsäktenskap, varför lagstiftningen på detta område skärptes efter beslut våren 2004. Numera ska ingen kunna ingå äktenskap i Sverige före 18 års ålder utan särskilt tillstånd från länsstyrelsen. Riksdagen förstärkte också möjligheterna att vägra erkänna ett utländskt tvångsäktenskap eller barnäktenskap. Också i den nya lagen finns dock luckor. Den allra viktigaste är att det inte föreskrivs någon påföljd för de vuxna som arrangerar eller på något sätt medverkar till att barnäktenskap ingås. Tvång kopplat till äktenskap kan idag falla under brottsbalkens mer allmänna olaga hot eller tvång.

En annan fråga är 18-årsgränsen för äktenskap. I dag kan dispens för äktenskap före 18 års ålder till exempel ges när gemensamma barn finns eller väntas. Att i vissa fall tillåta äktenskap före 18 års ålder riskerar att leda till att barn utsätts för påtryckningar.

5. Samrådsfrågor

Medborgarskap

1. I dag finns inga krav på att den som ansöker om medborgarskap ska ta del av information om det svenska samhället och dess grundläggande principer. Bör Sverige införa sådana regler för att därmed stärka synen på medborgarskapet som ett samhällskontrakt?
2. I dag beviljas medborgarskap genom ett myndighetsbeslut. Eventuella ceremonier sker i efterhand och är frivilliga. I många länder beviljas medborgarskap genom en ceremoni där den nye medborgaren bekräftar att hon eller han tagit del av information om samhället och om sina rättigheter och skyldigheter, samt lovar att respektera landets lagar. Bör Sverige införa en sådan medborgarskapsceremoni?
3. I dag är det bara nordiska medborgare som kan ansöka om svenskt medborgarskap efter två år. Övriga måste vänta i fem år (med undantag för flyktingar och statslösa som kan söka efter fyra år). Bör Sverige avskaffa systemet med olika tidsgränser och i stället införa ett enhetligt system oavsett ursprungsland?

Offentliga sektorn som arbetsgivare

4. Bör lagen om offentlig anställning förtydligas för att lyfta fram utlandsföddas kompetens, till exempel när det gäller språkkunskaper?
5. Vore det en bra eller dålig prioritering av offentliga medel att satsa extra statliga bidrag på fler projekt för breddad chefsrekrytering av utlandsfödda, så att fler invandrare får chans att hamna på chefspositioner?
6. Hur stor betydelse skulle avidentifierade jobbansökningar få om det blev ett generellt krav i offentlig sektor?

Skolan och religionen

7. Bör rätten till befrielse från olika undervisningsinslag på grund av elevens inställning och hemmiljö, religiösa och kulturella skäl, avskaffas?
8. Bör kontrollen av religiösa friskolor skärpas?

Jämställdhet

9. Bör medverkan till barnäktenskap kriminaliseras?
10. Bör en strikt 18-årsgräns (utan möjlighet till dispens) införas för äktenskap?
11. Finns det några övriga åtgärder för att motverka hedersrelaterade jämställdhetsproblem som bör aktualiseras?